

vůči lidem choval s velkou laskavostí a vůči Bohu projevoval značnou zbožnost. Ty, kdo ctí Boha, měl v úctě a ctil je. Galerius ustanovil dva *caesary*: na Východě to byl Maximinus a v Itálii Severus. On sám si podržel Ilýrii. Když Constantius v Británii zemřel, byl Helenin syn Konstantin²³² vládcem v Galii.

45. Protože se tedy po konci pronásledování za Konstantinovy vlády rozzářil nad Boží církví vytoužený pokoj jako světlo po temnotě noci, zakončeme už třetí knihu, unaveni tolika zvraty, abychom postoupili k těm časům, v nichž se Pán rozhodl povýšit svou církev,²³³ utlačenou a poníženou. Najdeš totiž deset pronásledování od Nerona až po tento čas. A naši předkové rovněž sdělili a zanechali zprávu, že za vládců, kteří vyvolali oněch deset pronásledování, byla světská obec²³⁴ zasažena deseti ranami. Tohle všechno tam bude moci pečlivý badatel nalézt. Jako tedy Egypt zasažený deseti ranami dovolil Božímu lidu svobodně odejít, tak světská obec, zasažena v době deseti pronásledování deseti ranami, nechala Boží lid, tedy církev, na pokoji. Jako však faraon pronásledoval Boží lid k Rudému moři, což bylo jedenácté pronásledování, a se svým vojskem byl zcela zničen, tak světská obec,²³⁵ jež byla a je nyní všelijak zasažena božskou odplatou, vyvolá se svým náčelníkem Antikristem jedenácté pronásledování, které je poslední a ze všech nejnebezpečnější, a tam bude Antikrist zasažen a světská obec zcela zničena. Avšak vyvýšená Kristova obec bude vyvýšena, bude s ním navěky kralovat a bude šťastně přivedena k dokonalosti.²³⁶

Končí kniha třetí

Prolog

Mám za to, že mezi moudrými lidmi není nikdo, kdo by nehleděl na Boží skutky, kdo by nad nimi nestál v úžasu poté, co je shlédne, a nebyl by tak skrze věci viditelné veden k neviditelným. Pán, který chtěl, aby byla jeho obec,¹ o níž rozhodl již před stvořením světa, dočasně skryta, se v patřičnou chvíli rozhodl ji povýšit. Proto jí v době ponížení ústy proroka předpověděl čas vyvýšení a takto ji laskavě utěšoval: *Rozšiř místo ve svém stanu, ať napnou stanové houně tvých příbytků. Natáhni svá stanová lana.*² A dále: *Místo toho, abys byla dále zavržená, dám ti důstojnost navěky.*³ Protože tedy Pán chtěl povznést svou těžce zkoušenou a pronásledovanou církev, speciálně si vyvolil osobu, skrze niž by to mohl zdárně uskutečnit. Určil k tomu dílu římského císaře, k němuž tehdy vzhlížel celý svět, a dal mu nejen víru, kterou by císař rozptýlil temnotu bludů a dospěl k poznání pravého světla, ale také lásku, již by Boží obec povznesl mnoha počtami a obohatil mnoha prostředky a statky. Aby ti bylo zřejmé, že se to stalo nikoli náhodou, ale z nejhlubšího a nanejvýš spravedlivého Božího úradku, pohleď na Boží obec, jak se dříve ukrývala a prchala před každým člověkem sebenížšího postavení, a zakrátko se jí dostalo takové moci, že nyní vládne králům a o králích rozhoduje; pohleď, jak ji svět uctívá do té míry, že přijdou sklonění a padnou k nohám vládce světa sedícího na trůně.⁴

Tady však vyvstává závažná otázka a svár o pravomoc vlády královské a kněžského úřadu. Mnozí totiž tvrdí – jedni pod rouškou zbožnosti, jiní proto, že světská důstojnost církve byla patrně příčinou poklesu královské moci –, že tato světská čest a sláva, nádhera ani majetek nenáleží kněžím Kristovým, jimž je přislíbena sláva nebeského království. Dokazují to mnoha argumenty. Říkají, že v křesťanstvu jsou dvě osoby, které Bůh ustanovil, kněžská a královská. Ta první se má zabývat posvátnými záležitostmi Kristovými a duchovním mečem konat církevní spravedlnost. Druhá nese materiální meč proti nepřítelům církve, hájí chudé a církev Boží před útoky zlých lidí, trestá zločince a koná světské soudy. To jsou dva meče, o nichž se mluví v pašijovém textu.⁵ Ale Petr, jak čteme, užil jen jednoho.⁶ Tak

jako k duchovnímu meči přináležejí církevní statky, to jest desátky, prvotiny,⁷ obětní dary věřících a další, tak meči materiálnímu podléhají veškeré pozemské hodnosti – vévodství, hrabství a podobně. Tuto dvojí moc chtěl mít Bůh ve své církvi dobře uspořádanu, a ne zmatenu, tedy nikoli spojenou v jediné osobě, ale odděleně ve dvou osobách, které jsem jmenoval. Proto stejně jako osobě, která nese meč materiální, není dovoleno zaobírat se tím, co je duchovní, tak ani osobě druhé, duchovní, nepřísluší osobovat si pravomoci, které náležejí osobě první, světské. K potvrzení toho uvádějí mnohé důkazy z Písma také příklad Pána samého a svatých, jako tento výrok evangelia: *Odevzdejte tedy to, co je císařovo, císaři, a co je Boží, Bohu.*⁸ Pán to, co řekl, stvrdil také skutky: když prohlásil „komu daň, tomu daň“⁹ zaplatil daň za sebe i za Petra.¹⁰ Také Pavel ví, že *komu čest, tomu čest*¹¹ a bere v úvahu, že veškerá moc pochází od Boha:¹² proto, když stanul před soudem, nedovolává se Petra, který v té době zastával biskupský úřad v Římě, ale Nerona,¹³ člověka nadmíru hanebného a bezbožného, který byl z Boží vůle učiněn vládcem nad celým světem. Tolik o královské hodnosti. A slovy Augustinovými se dokládá, že veškerý majetek pochází z milosti světských vládců: *Jakým právem ti náležejí venkovské statky? Právem Božím nebo lidským? Božím: Hospodinova je země se vším, co je na ní.*¹⁴ *Lidským, tedy od králů, protože říkáme: Toto je moje země, toto je můj statek. Ovšem když říkáš: Co je mi do krále?, řekni také: Co je mi do majetku.*¹⁵ Na to lze odpovědět tak, že Pán chtěl svou církev uctít světskou důstojností, tím, čemu se říká „regály“.¹⁶ Z této argumentace tedy vyplývá, že je to dáno Božím ustanovením. Konečně není možno si myslet, že by Kristus dopustil, aby jeho církev, jeho tělo, jeho nevěsta, jíž, jak věříme, dal jako svatební dar svého Ducha, byla oklamána duchem bludu, když jí přece, jak jsem poznamenal, propůjčil ducha pravdy. Kromě toho jsou zde muži osvědčené svatosti, kteří takové vlastnictví měli, a přesto dle obecného soudu dosáhli království nebeského. Těmito a dalšími způsoby, jejichž líčení by trvalo dlouho, tedy můžeme dokázat, že Konstantin po právu svěřil královský majetek církvi a že jej církev přijala oprávněně. Když se ptáme, jakým právem vlastní majetek králové, odpovídají obvykle: na základě Božího ustanovení a volby lidu. Nejednali-li Bůh nespravedlivě, když

ustanovil, že králům toto postavení náleží, pak jej už vůbec nemůžeme pokládat za nespravedlivého, ustanovil-li, aby tyto kompetence byly přenášeny z osob světských na osoby církevní. Nakonec přál-li si ještě nad to, co ustanovil, aby s jeho vůlí byla ve shodě lidová volba i předání pravomocí ze strany světských vládců, musíme věřit, že Bůh to tak nezařídil nespravedlivě, ani že světský vladař nepředal majetky nedovoleně a že je církev nepřevzala neoprávněně.

Ty ale řekneš, že té první osobě, totiž duchovní, bylo povoleno něco, co jí vzhledem ke svatosti jejího úřadu nesluší a ani jí toho není zapotřebí. Na to, přiznávám, nemám jinou odpověď než to, že víme o svatých mužích apoštolské víry a zásluh, jako jsou Silvestr,¹⁷ Řehoř,¹⁸ Oldřich,¹⁹ Bonifác,²⁰ Lambert,²¹ Gothard,²² a o mnohých dalších, že takové vlastnictví měli. Já však, mám-li mluvit za sebe, doznávám, že vůbec nevím, zda se Bohu více líbí povznesení církve, které nyní pozorujeme, nebo její dřívější ponížení. Je přece zřejmé, že její dřívější stav byl lepší, ten nynější je šťastnější. Jsem ovšem zajedno se svatou církví římskou, o níž jsem si jist, že je zbudována na skále,²³ a věřím, že je třeba věřit tomu, čemu věří, a že to, co vlastní, vlastní právem. Že ji nemůže ošálit žádný blud, lze dokázat výrokem: *A brány pekla ji nepřemohou.*²⁴ Že její víra přetrvá navěky, se dává na srozuměnou tím, co bylo řečeno Petrovi: *Já jsem však za tebe prosil, aby tvá víra nesehala.*²⁵ A že se její autoritou a příkladem řeší veškerá pochybnost ve sporných otázkách, to se opět skrytě potvrzuje tím, co bylo řečeno Petrovi: *Zajed' na hlubinu a spustte své síť k lovu.*²⁶ Co jsme zde řekli o spravedlivém postavení kněžského úřadu a královské vlády,²⁷ to ať postačí. Chce-li o tom ostatně někdo uvažovat hlouběji a důkladněji, rozhodně mu tímto svým předběžně vyjádřeným názorem nebudu stát v cestě.

Začíná kniha čtvrtá²⁸

1. V roce třístém jedenáctém od vtělení Páně nastoupil po svém otci na trůn jako třicátý čtvrtý panovník po Augustovi Konstantin, ještě zbožnější potomek svého navýsost zbožného otce. Mezitím však zvolili pretoriánští vojáci za císaře Maxentia, syna Herculiova.